

Aleg. 59.

Sprawozdanie

z projektem ustawy o stosunkach sług.

Wysoki Sejmie!

Na posiedzeniu odbytem dnia 18. Października 1884. polecił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu w załatwieniu wniosku posła Wasilewskiego, żeby przedłożył na następnej sesji sejmowej:

- 1) ustawę służbową, opartą na obecnym ustroju administracyjnym rozdziału gmin i obszarów dworskich, a poruczającą rozstrzyganie sporów służbowych na obszarach dworskich, zanim zmiana ustawy gminnej przeprowadzoną zostanie, c. k. Starostwom,
- 2) ustawę robotniczą, regulującą stosunki między gospodarzami wiejskimi a robotnikami w ten sposób, by zapewnić dotrzymanie wzajemnych umów i zobowiązań, poddając je w razie przeciwnym natychmiastowej politycznej egzekucyi.

Wydział krajowy, dopełniając pierwszej części tego polecenia, przekonał się przedewszystkiem, że ta gałąź ustawodawstwa nie uległa od czasu sprawozdania z dnia 20. Lipca 1883. L. 37.481. w krajach ościennych znaczniejszej zmianie, następnie usunął z projektu ustawy przedłożonego powyższem sprawozdaniem, postanowienia odnoszące się do stosunku powstającego pomiędzy gospodarzami wiejskimi a robotnikami przez zawarcie umowy o najem robót, przekazał c. k. Starostwom rozstrzyganie sporów służbowych na obszarach dworskich a przełożonym obszarowi dworskiego załatwianie na obszarach dworskich innych czynności, wypływających z tego stosunku.

Projekt tak przerobiony przesłał Wydział krajowy c. k. Rządowi, który za pośrednictwem c. k. Prezydum Namiestnictwa oznajmił Wydziałowi krajowemu, jakie zmiany w ułożonym projekcie byłyby ze stanowiska c. k. Rządu pożądane.

Wydział krajowy chcąc ułatwić jak najspieszniejsze wejście w życie nowej ustawy, zgodził się na zmiany, których c. k. Rząd wymagał i obstaje tylko w jednym ustępie przy pierwotnym projekcie, na który c. k. Rząd dotąd nie godzi się, zmieniając go jednak w taki sposób, że Rząd prawdopodobnie zgodzi się na postanowienie w ten sposób zmienione.

Wydział krajowy projektuje bowiem, ażeby nietylko orzeczenie pierwszej instancyi:

- a) że sługa ma nadal w służbie pozostać, jakoteż, że stosunek służbowy rozwiązany zostaje i słudze wolno służbę opuścić,
- b) ale także orzeczenie pierwszej instancyi, że sługa do służby wstąpić winien, albo że sługa zbiegły do służby przystawionym być ma, — bez względu na wniesienie rekursu natychmiast wykonalnem było.

C. k. Rząd wymaga zaś, ażeby przyznano moc odraczającą rekursowi wniesionemu przeciw orzeczeniu, że sługa do służby wstąpić winien, lub że sługa zbiegły do służby przystawionym być ma.

Wysoki Sejm polecając Wydziałowi krajowemu podjęcie tej sprawy, wychodził z założenia wyrażonego w sprawozdaniu komisji administracyjnej, będącem podstawą obrad Wysokiego Sejmu na dniu 21. Października 1882. przeprowadzonych, że: „zaradzić należy rozprężaniu w stosunkach służbowych czeladzi i sług, które doszło do tak wysokiego stopnia, że można je zaliczyć do szeregu ekonomicznych klęsk kraju“.

Gdyby zgodnie z życzeniem c. k. Rządu przyznano moc odraczającą rekursom wnoszonym przeciw orzeczeniom, że sługa wstąpić winien do obowiązku służby, którą przyjął, albo też że zbiegły ze służby sługa do służby napowrót przystawionym być ma, uczynionoby ostatecznie li tylko od własnej dobrej woli sługi zawisłem, czy przez wniesienie rekursu ma odroczyć a właściwie w każdym niemal wypadku niewykonalnem uczynić orzeczenie, że wstąpić ma do służby lub być do niej napowrót przystawionym. Przeprowadzenie bowiem rozprawy przez dwie instancje już z samej natury rzeczy tak długo trwać musi, że niepodobna przypuszczać, aby słuźbodawca przez ten cały przeciąg czasu nie zdołał zastąpić niestawiącego się lub zbiegłego sługę. Słuźbodawca zatem po zapadnięciu orzeczenia drugiej instancji nie będzie już miał najmniejszego interesu obstawać przy jego wykonaniu.

Wydział krajowy mniema zatem, że przyznanie mocy odraczającej rekursom w sprawach tego rodzaju, nietylko nie dałoby większej sprężystości przepisom regulującym stosunki sług, lecz i owszem wywarłoby skutek wręcz przeciwny i stałoby się powodem jeszcze większego rozprężenia w tym kierunku. Albowiem nawet obecnie obowiązujące postanowienie ustępu czwartego §. 46. regulaminu dla sług w byłym okręgu administracyjnym Lwowskim opiewa w tej mierze o wiele skuteczniej: „Rekurs ma tylko wtenczas skutek wstrzymujący, jeżeliby dla strony przez wykonanie wyroku pierwszej instancji niepowetowana szkoda wyniknęła“. Zastosowanie nowego projektu ustawy bezwzględnie do wymagań c. k. Rządu w tej mierze, musiałoby zatem jeszcze pogorszyć klęskę ekonomiczną, której Wysoki Sejm przez wydanie tej ustawy zaradzić zamierza.

W obec tego stanu rzeczy nie są zdaniem Wydziału krajowego dostatecznymi powody, które c. k. Rząd przytacza, w celu poparcia swego zapatrywania do uzasadnienia bezwzględnego pominięcia odnośnych postanowień zawartych w pierwotnym projekcie Wydziału krajowego.

Rekursom wnoszonym od orzeczeń, że sługa do służby wstąpić ma, należałoby zdaniem c. k. Rządu dla tego przyznać moc odraczającą, że stosownie do postanowienia §. 10. projektu ustawy słuźbodawcy służy wybór między przynagleniem sługi do wstąpienia do służby, a żądaniem od niego wynagrodzenia szkody, względnie zwrotu podwójnego zadatku. Ustawy przyznają jednak częstokroć a niemal zawsze, w zastosowaniu postanowienia ogólnego §. 919. powsz. ust. cyw. stronie, której umowa zawarta dotrzymaną nie zostaje, prawo przynaglenia strony drugiej do dotrzymania zawartej umowy, a prócz tego żądania wynagrodzenia szkody.

Jeżeli ustawa niniejsza od powyższego zasadniczego postanowienia już ten dla sługi niedotrzymującego umowy korzystny wyjątek czyni, że nie przyznaje słuźbodawcy obu tych praw równocześnie, lecz przyznaje mu jedynie prawo wyboru pomiędzy przynagleniem sługi do wstąpienia do służby, a żądaniem odszkodowania, toć zaiste trudno wyrozumieć, dla czegooby jeszcze jedno z tych uprawnień do wyboru pozostawionych, to jest prawo wymagania, ażeby sługa wstąpił do służby — jak wyżej wykazano, przez przyznanie rekursom od takich orzeczeń prawa wstrzymania wykonalności orzeczenia pierwszej instancji uczynić niewykonalnem; zwłaszcza, gdy w obec powszechnie znanej niezamożności sług i drugie uprawnienie, to jest dochodzenie wynagrodzenia szkody przeciw słuździe, słuźbodawcę niemal bez wyjątku jedynie na ponoszenie trudów, nieprzyjemności i kosztów z tem połączonych narazi, bez przyniesienia jakichkolwiek praktycznych wyników. Ztąd też zastosowanie tego postanowienia do wymagań c. k. Rządu musiałoby właściwie słuźbodawców uczynić

w tej mierze zupełnie bezbronnymi i pozostawiałyby w zastosowaniu wbrew brzmieniu postanowień ustawy, jedynie dobrej woli sługi, czy zechce wstąpić do służby, do której ugodził się, pomimo zadatku, któryby stosownie do dalszego wyraźnego życzenia c. k. Rządu wbrew pierwotnemu projektowi Wydziału krajowego, sługa dla zapewnienia siebie, przy zawieraniu ustnej umowy, w każdym razie od służbodawcy nieodzownie otrzymać musiał.

Powodem zaś, który miałby przemawiać za przyznaniem mocy, wstrzymującej rekursom wnoszonym od orzeczeń, że zbiegły sługa przystawionym być ma, jest obawa, ażeby c. k. Starostwa nie weszły w położenie przystawienia sługi, co do którego następnie w drodze rekursu odmienne może wydały orzeczenie.

Institucya prowizorycznej egzekucyi jednak powszechnie przyjętą jest, i od zastosowania jej nieodstrasza wcale obawa, że c. k. Sąd, który wdroył i przeprowadził prowizoryczną egzekucyę n. p. oddanie przedmiotu dzierżawy prowizorycznie wydzierżawiającemu na podstawie §. 14. ces. rozp. z dnia 16. Listopada 1858. Dz. u. p. Nr. 213, następnie uznać może za nieuzasadnione wymaganie wydzierżawiającego, ażeby mu przedmiot dzierżawy oddanym został.

Obawa powyższa nie może zatem i w obecnym wypadku sama przez się uzasadniać postanowienia przez c. k. Rząd wymaganego, jak wyżej wykazano, udaremniającego osiągnięcie celu przez Wysoki Sejm wypowiedzianego, zwłaszcza, iż trudno przypuszczać, ażeby w sprawie tak pojedynczej, jak orzekanie, czy zbiegły sługa przystawionym być ma do służby, częstokroć zapadać miały orzeczenia, któreby w drodze rekursu zmieniać należało.

Prócz tego jeszcze podnieść należy, że odnośne postanowienie sformułowane zgodnie z życzeniem c. k. Rządu, zawierałoby tę niekonsekwencyę, że orzeczenie, iż sługa pozostać ma w służbie byłoby wykonalnem pomimo wniesionego rekursu, a orzeczenie, że sługa zbiegły do służby napowrót dostawionym być ma, nie mogłoby być wykonanem, jeżeliby sługa wniósł rekurs.

Te dwa postanowienia ustawy ze sobą zestawione ten chyba miałyby skutek w zastosowaniu że każdy sługa, chcący uwolnić się od służby, zgiegałby dla zapobiegnięcia, ażeby orzeczenie nieopiewało, że w służbie pozostać winien, lecz że należy przystawić go do służby, a następnie wnosiłby rekurs, i udaremniał przeto wykonanie orzeczenia.

Chcąc jednak uchylić obawę c. k. Rządu przeciw przyznaniu niezwłocznej wykonalności orzeczeniom, że sługa w służbie pozostać, lub do służby napowrót przystawionym być ma, Wydział krajowy zawisłym czyni w §. 55. projektu zastosowanie tego postanowienia, od poprzedniego zabezpieczenia słudze przez służbodawcę wynagrodzenia szkody, doznanej przez wykonanie nieprawomocnego orzeczenia, gdyby to orzeczenie uchylonem zostało w dalszym toku instancyi.

Prócz tego pomija Wydział krajowy w §. 53. postanowienie, przez c. k. Rząd podniesione, że sługa w drodze przemiany grzywny na areszt nie może być zasądzony na dłuższy, jak 24godzinny areszt. To postanowienie jest bowiem koniecznym wpływem postanowień zawartych w tym samym paragrafie, że sługa nie może być zasądzonym na wyższą grzywnę, jak 5 złr. w. a., i że grzywna, w razie niemożności ściągnięcia, przemienioną być ma na areszt, licząc po 24 godzin aresztu za 5 zł. w. a. grzywny.

Przytoczenie pomimo tego postanowienia, że w razie takiej przemiany grzywny na areszt, sługa nie może być zasądzonym na dłuższy, aniżeli 24 godzinny areszt, byłoby zatem tylko pleonazmem, a przy zastosowaniu ustawy mogłoby dać pochop do osłabienia doniosłości postanowienia pierwszego ustępu tego paragrafu, według którego sługa w zastosowaniu tej ustawy może podpaść 14 dniowemu aresztowi.

Następnie przyjmując w §. 51. zgodaie z życzeniem c. k. Rządu postanowienie, że przystawienie zbiegłego sługi skutecznionem będzie na koszt służbodawcy, uzupełnia je Wydział krajowy dalszem postanowieniem, że sługa, jeżeli orzeczenie, że przystawionym być ma, stanie się prawomocnem, winien zwrócić służbodawcy koszta z tego powodu poniesione.

Dla uzasadnienia tego dodatku podnosi Wydział krajowy, że koszta przystawienia sługi spo-

wodowane zostają winą sługi. Słuszność wymaga zatem, ażeby koszta te ponosił nie słuźbodawca, lecz sługa, jeżeli jego wina prawomocnem orzeczeniem uznaną zostanie.

Wzgląd na jasność ustawy i na łatwość odszukania poszczególnych jej postanowień, skłonił Wydział krajowy do umieszczenia niektórych życzeń c. k. Rządu, nie w miejscu, przy którym wypowiedzianemi zostały, lecz tam, gdzie właściwie należą. Tak n. p. oznaczenie terminów wypowiedziania słuźby, wyrażone przy §. 52. o czasie trwania słuźby, zaznaczono w tem miejscu jedynie przez powołanie §. 26. a umieszczono je dopiero przy tym §. 26. zawierającym przepisy o wypowiedzianiu.

Podobnie postąpił Wydział krajowy z warunkami ważności wpisania umowy do książki słuźbowej, wypowiedzianemi przez c. k. Rząd przy §. 11. o czasie trwania słuźby, przenosząc je do §. 42., zawierającego przepisy o doniosłości książki słuźbowej.

Trudno bowiem przypuszczać, ażeby chcący dowiedzieć się o warunkach, jak umowa do książki wpisana być winna, szukał ich w paragrafie, zawierającym postanowienia o czasie trwania słuźby.

W obec ogólnego postanowienia, zawartego w paragrafie przedostatnim o nadzorze nad wykonywaniem postanowień tej ustawy, odpada potrzeba wymieniana w paragrafie ostatnim szczegółowo środków zaradczych, a z nią także potrzeba przez c. k. Rząd podniesiona przytoczenia środków zaradczych c. k. Rządowi zastrzeżonych. Dlatego w projekcie obecnie Wysokiemu Sejmowi przedłożonym jest paragrafem ostatnim, paragraf, który był przedostatnim w projekcie c. k. Rządowi udzielonym; paragraf zaś ostatni tego projektu pominięto obecnie.

C. k. Rząd oznajmił nadto, że potrzebnem byłoby uzupełnić niniejszy projekt osobnem postanowieniem, co do przeznaczenia funduszków, powstałych z kar pieniężnych, które przy dotychczasowem wykonywaniu obowiązujących przepisów o stosunkach słuź na obszarach dworskich wymierzane były przez c. k. Starostwa. Wydział krajowy nie może podzielić tego zapatrywania c. k. Rządu. Takie postanowienie bowiem nie tworzy organicznej całości z postanowieniami mającemi w przyszłości regulować stosunki słuźbowe słuź.

Nadto trudno postanawiać o przeznaczeniu funduszków, których wysokość wiadomą nie jest. Dlatego załatwia Wydział tę sprawę przedwstępny m wnioskiem, dążącym do tego, ażeby c. k. Rząd uwiadomił Wydział krajowy o wysokości tych funduszków, w każdym powiecie uzbieranych. Otrzymawszy to wyjaśnienie, nie omieszka Wydział krajowy Wysokiemu Sejmowi przedstawić wniosku o nadanie właściwego przeznaczenia tym funduszkom.

Wreszcie podnosi Wydział krajowy, iż Wysoki Sejm uchwałą z dnia 18. Października 1884. postanowił, że przepisy o najmie robót do gospodarstwa wiejskiego mają być przedmiotem osobnej ustawy.

Stosując się do tego polecenia, wygotował Wydział krajowy projekt takiej ustawy, który przesłał c. k. Rządowi, Towarzystwom gospodarczym i Radom powiatowym do zaopiniowania.

Zdań co do tej sprawy jeszcze nie nadeszło zewsząd. Mianowicie nie oświadczył jeszcze c. k. Rząd swego zapatrywania w tej mierze; dlatego Wydział krajowy nie przedkłada Wysokiemu Sejmowi obecnie projektu ustawy, regulującej stosunki między gospodarzami wiejskimi a robotnikami.

Wydział krajowy poczuwa się jednak do obowiązku podniesienia już w tej chwili w obec Sejmu, że ułożenie takiej ustawy jest zadaniem nader trudnem.

Wydział krajowy podnosi przedmiotowe trudności w ułożeniu tej ustawy w taki sposób, ażeby postanowienia jej w zastosowaniu praktyczną oczywistą korzyść przynieść zdołały.

Jeżeli postanowieniom umowy, zawartej pomiędzy gospodarzem wiejskim a robotnikiem przyznaną być ma doraźna egzekucya polityczna, o co właśnie rozchodzi się przy wydaniu takiej ustawy; to nieodzownie wymagać należy, ażeby umowy takie zawierane były w obec władzy publicznej w sposób niepozostawiający żadnej wątpliwości co do osnowy zawartej umowy. W tym celu władza, przed którą umowa zawierana być ma, zachować winna ściśle pewne nieodzowne, w ustawie przepisane formalności.

Władzą, przed którą umowy takie zawierane być mają, nie może być z samej natury rzeczy żadna inna, jak tylko Zwierzchność gminna. Przez wydanie takiej ustawy przybyłby zatem naszym w stosunku do uzdolnienia już obecnie zanadto obciążonym Zwierzchnościom gminnym wiejskim, nowy, obszerny i trudny a nader ważny dział czynności.

Trudno ludzi się, ażeby Zwierzchności gminne wiejskie były w stanie dostatecznie zadość uczynić temu zadaniu. Ztąd też obawiać się należy, aby ustawa, w tym kierunku projektowana, nawet po pokonaniu licznych trudności kodyfikacyi, po wejściu w życie, nie przyniosła spodziewanych korzyści; obarczy jedynie Zwierzchności gminne już obecnie przeciążone nowym ciężarem, a ostatecznie w praktyce najprawdopodobniej tak mało zastosowaną będzie, jak ustawa o sądach rozjemczych gminnych, pomrażając jedynie archiw ustaw na papierze, w praktyce niewykonywanych.

W obec stanowczej uchwały Wysokiego Sejmu, powstrzymuje się Wydział krajowy od przedstawienia pozytywnego wniosku, — mniema jednak, że niespełniłby swego zadania, gdyby nie podniósł tego stanu rzeczy w sprawozdaniu swoim w takiej chwili, w której daną jest Wysokiemu Sejmowi sposobność odstąpienia od tego postanowienia i powtórzenia w tej ustawie projektowanej przepisu dotąd obowiązującego na zasadzie rozporządzenia ministeryalnego z dnia 15. Marca 1860. Dz. u. p. Nr. 73., że postanowienia projektowanej ustawy o stosunkach sług zastosowywać należy także do sporów wywiązujących się między gospodarzami wiejskimi (rolnymi i leśnymi), a ich pomocnikami przy gospodarstwie i robotnikami dziennie najmowanymi.

Wydział krajowy wnosi więc:

Wysoki Sejm raczy

- /. 1) uchwalić załączony ·/. projekt ustawy.
- /. 2) powziąć uchwały pod ·/. dołączone.

*Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi
z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.*

Lwów dnia 26. Listopada 1886.

Zastępca Marszałka krajowego:
Oktaw Pietruski w. r.

Sprawozdawca:
Teofil Bereźnicki w. r.
Członek Wydziału krajowego.

U s t a w a

z dnia dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem
o stosunkach sług.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem wydaję załączoną ustawę o stosunkach sług i rozporządzam co następuje :

Art. I.

Postanowienia tej ustawy wejđą w życie dnia sześćdziesiątego po jej obwieszczeniu.

Art. II.

Każdy sługa winien zaopatrzyć się najdalej do roku od obwieszczenia ustawy w nową książkę służbową.

Władza, wydając nową książkę służbową, uwidoczni tę okoliczność w dotychczasowej książce służbowej, która od tej chwili ma jedynie znaczenie i doniosłość świadectwa służbowego za czas upłyniony.

Art. III.

Z dniem wejścia w życie tej ustawy tracą moc obowiązującą wszelkie dawniejsze w tej mierze wydane rozporządzenia i przepisy, a mianowicie :

- a) rozporządzenie prezydyalne c. k. Namiestnictwa z dnia 1. Lipca 1857. Dz. u. kr. Część II. Nr. 12. dla Lwowskiego okręgu administracyjnego, zawierające prowizoryczny regulamin dla ludzi służebnych w Lwowskim okręgu administracyjnym;
- b) rozporządzenie Prezydium krajowego z dnia 11. Marca 1855. Dz. u. kr. Nr. 14 dla Krakowskiego okręgu administracyjnego, zawierające tymczasowe urządzenie klasy sługujących dla krakowskiego obrębu z wyjątkiem głównego miasta Krakowa;
- c) rozporządzenie Prezydium krajowego z dnia 4. Lipca 1857. Dz. u. kr. Nr. 18. dla krakowskiego okręgu administracyjnego, zawierające tymczasowe urządzenie klasy sługujących dla głównego miasta Krakowa;
- d) wreszcie wszelkie z temi rozporządzeniami w związku będące przepisy.

Art. IV.

Wykonanie niniejszej ustawy poruczam Mojemu Ministrowi spraw wewnętrznych.

Ustawa o stosunkach sług.

D z i a ł I.

Powstanie stosunku służbowego.

§. 1.

Zawarcie umowy.

Stosunek służbowy polega na umowie służbowej, która pisemnie lub ustnie zawartą być może (§. 2).

§. 2.

Zadatek.

Nieodzownym warunkiem umowy ustnej jest danie zadatku przez służbodawcę a przyjęcie go przez sługę.

Zadatek dany słudze przy zawieraniu umowy wlicza się w zasługę, jeżeli nie postanowiono odmiennie.

§. 3.

Warunki umowy.

Warunki umowy służbowej zależą od obopólnego układu. Nieważnemi są jednak warunki, naruszające porządek dozwolonej karności domowej lub sprzeciwiające się ustawom.

Umowa służbowa nie może również czynić uszczerbku obowiązkowemu uczęszczaniu do szkoły.

Za przyjęcie warunków, wzbronionych postanowieniami tego paragrafu ulegną karze, tak służbodawca, jak sługa, względnie jego prawny zastępca.

§. 4.

Zastępca służbodawcy.

Postanowienia ustawy o służbodawcy odnoszą się również do jego zastępców. Wyjątek w tej mierze stanowią jedynie takie postanowienia, które

ze samej natury rzeczy odnosić się mogą wyłącznie tylko do osoby samego słuźbodawcy.

§. 5.

Równoczesne przyjęcie kilku słuźb.

Słuźga obowiązany jest w razie równoczesnego przyjęcia słuźby u kilku słuźbodawców, wstąpić do słuźby u tego, którego umowa słuźbowa najpierw uwidoczniła jest w ksiąźce słuźbowej. W razie niewidocznienia żadnej z umów w ksiąźce słuźbowej, rozstrzyga pierwszeństwo danego zadatku.

Słuźbodawca, do którego słuźga zawierający równocześnie kilka umów słuźbowych na słuźbę nie wstępuje, ma prawo żądać od słuźgi wynagrodzenia (§. 50.) lub zwrotu podwójnego zadatku. Słuźga podpada nadto stosownej karze.

Słuźbodawca, któremu przy zawieraniu umowy słuźbowej wiadomem było, że słuźga już z kim innym umowę słuźbową zawarł, nietylko nie ma prawa do wynagrodzenia szkody ani do podwójnego zadatku, ale nadto ulegnie karze stosownej.

Zadatek zaś, który słuźga w każdym razie złożyć winien, wpływa do funduszu miejscowych ubogich.

§. 6.

Odmawianie słuźgi.

Kto słuźgę namawia, żeby bez powodu przewidzianego w ustawie nie stawiał się do słuźby, do której się zobowiązał, albo żeby słuźbę przyjętą przed upływem czasu słuźby opuścił, ulegnie stosownej karze, i staje się nadto słuźbodawcy odpowiedzialnym za szkodę przez to wyrządzoną (§. 50).

§. 7.

Stręczenie słuźg.

Stręczenie słuźg, wykonywane jako zarobkowanie bez zezwolenia władzy podpada karze, stosownie do obowiązujących w tej mierze przepisów.

Osoby upowaźnione do stręczenia słuźg podpadają karze za stręczenie słuźg nie zaopatrzonych w ksiąźkę słuźbową, również jak za odmawianie słuźg.

§. 8.

Rozpoczęcie słuźby.

Zawarłszy umowę słuźbową, obowiązani są, słuźbodawca przyjąć słuźgę, słuźga zaś wstąpić do słuźby w oznaczonym czasie.

§. 9.

Nieprzyjęcie słuźgi.

Słuźbodawca może jednostronnie odstąpić od umowy i nie przyjąć słuźgi do słuźby w razie zajścia okoliczności, któreby go uprawniały do wydalenia słuźgi ze słuźby przed upływem umówionego czasu trwania słuźby (§. 27.). Słuźbodawca ma w takim wypadku nadto prawo żądać zwrotu danego zadatku.

Jeżeli słuźbodawca z powodu wypadku, odnoszącego się do swej osoby, lub do gospodarstwa swojego, słuźgi przyjąć nie może, winien słuźgę o tem niezwłocznie uwiadomić, pozostawić mu dany zadatek, a nadto wypłacić za-

sługę za miesiąc przy służbie całorocznej, a za dni czternaście przy krótszej. Służbodawca zaś, któryby sługi z innej przyczyny nie przyjął, winien prócz utraty zadatku zapłacić słudze za usługę i wartość wiktów za trzy miesiące przy służbie całorocznej, a za miesiąc przy krótszej.

§. 10.

Niestawienie się do służby.

Sługa może jednostronnie odstąpić od umowy i nie stawiać się do służby w razie zajścia okoliczności, któreby go upoważniały do oddalenia się ze służby przed upływem umówionego czasu trwania służby (§. 28).

Sługa, nie mogąc stawić się do służby z powodu przeszkody wynikłej nie z jego własnej winy a widocznie dłużej trwać mającej, winien służbodawcę o tem niezwłocznie uwiadomić i zwrócić mu otrzymany zadatek. Gdyby jednak przeszkoda wkrótce usuniętą została, obowiązany jest, jeżeliby służbodawca tego wymagał, po usunięciu przeszkody, wstąpić do służby.

Zresztą sługa, nie jawiący się do służby, podpada karze, a nadto będzie na żądanie służbodawcy nawet środkami przymusowymi przynaglony do stawienia się do służby. Służbodawca może jednak odstąpić od umowy, a przestać na zwrocie zadatku i wynagrodzenia doznanej szkody (§. 50), względnie na wypłacie podwójnego zadatku.

D z i a ł II

Prawa i obowiązki w czasie służby,

§. 11.

Czas trwania służby. Mileżące odnawianie.

Czas trwania służby oznacza się, jeżeli umowy odmiennej nie zawarto, na rok kalendarzowy dla sług przyjętych do gospodarstwa wiejskiego, a na trzy miesiące dla sług innych.

Jeżeli w umowie nie postanowiono wyraźnie, że bezwarunkowo mileżąco odnowioną być nie może, równie jak wówczas, gdy umowa ani przez służbodawcę, ani przez sługę w terminie w §. 26. oznaczonym wypowiedzianą nie została, zostaje umowa służbowa na przeciąg czasu pierwotnie umówiony mileżąco odnowioną.

Odmiennie postanowienia tak co do czasu trwania stosunku służbowego, jak co do mileżącego odnawiania i wypowiedziania (§. 26.) go, tylko wówczas za ważne uznane być mogą, jeżeli wciągnięte są do książki służbowej (§. 42) lub wyrażone w pisemnym układzie.

§. 12.

Obowiązki sługi.

Sługa staje się przez wstąpienie do służby członkiem koła domowego służbodawcy i podlega odtąd jego szczegółowemu dozorowi.

Sługa winien być w obec służbodawcy swego wiernym, posłusznym, uległym, pilnym w wypełnianiu obowiązków, baczny i troskliwy o jego dobro, szczerym i otwartym w odpowiedziach na zadane zapytania, winien

okazywać służbodawcy uszanowanie i przychyłność, winien przestrzegać porządku i czystości.

W obec członków rodziny służbodawcy i innych osób do niego należących winien sługa postępywać ulegle i z uszanowaniem, żyć w zgodzie z innymi sługami, a wystrzegać się wszelkich kłótni, plotek i obmawiania kogokolwiek, zwłaszcza służbodawcy i rodziny jego.

Sługa winien stósować się do porządku domowego przez służbodawcę ustanowionego, a przyjmować ulegle z uszanowaniem i skromnością rozkazy, napomnienia i karcenia służbodawcy.

§. 13.

Sługa winien spełniać wedle rozkazów służbodawcy dokładnie i ochoczo nie tylko nslugi, do których się wyraźnie ugodził, ale także takie, które do obowiązków przyjętej służby zwyczajnie zaliczane bywają. Spory między sługami, kto z nich robotę lub usługę pewną wykonać ma, rozstrzyga służbodawca. Nawet sługa przyjęty li tylko do zajęć pewnych ściśle określonych, ma pełnić na wezwanie służbodawcy usługi innego rodzaju, jeżeli sługa do tego przeznaczony nie może wypełniać ich z powodu choroby lub innej przeszkody, albo też jeżeli tego nieodzownie wymagają inne okoliczności n. p. pilna robota w polu. W przypadku samowolnego uchylania się sługi od roboty, służbodawca ma prawo nie tylko oddalić sługę, jeżeli zachodzą warunki wymienione w §. 27 pod lit. b), ale także przyjąć kogo innego do wykonania tej roboty, a wydatki tem spowodowane potrącić słudze z zapłaty.

Sługa nie może uchylać się od roboty w święta wyznań do których nie należy. Nawet w niedzielę i święta uroczyste własnego wyznania winien sługa wypełniać roboty zwykłe domowe, a nawet takie nadzwyczajne, które bez niebezpieczeństwa odłożonemi być nie mogą.

Zajęcia te nie powinny jednak przeszkadzać bywaniu na nabożeństwie w Niedziele i święta. Służbodawca oznacza czas i kolej udawania się na nabożeństwo.

§. 14.

Sługa winien poruczone roboty sam wykonywać. Tylko z przyzwolenia służbodawcy może sługom innym lub osobom obcym poruczyć ich dopełnienie.

Dla własnych interesów może sługa tylko za zezwoleniem służbodawcy wydalać się z domu i winien wracać na czas przez służbodawcę oznaczony.

Pod odpowiedzialnością i surową karą niewolno słudze przyjmować bez wyraźnego zezwolenia służbodawcy kogokolwiek na nocleg. Służbodawca ma nadto prawo zakazać słudze przyjmować odwiedzin, bądź to od kogokolwiek w ogóle, bądź też od pewnych wskazanych osób w szczególności.

§. 15.

Sługa winien przy każdej sposobności przestrzegać dobra i interesu służbodawcy swego, ochraniać je, i o ile sił starczy, zasłaniać służbodawcę od szkody i uszczerbku. Sługa winien mianowicie ostrożnie obchodzić się z ogniem i światłem, nie palić tytoniu w stodołach, szopach, stajniach, na gumnie, po strychach, ani też innych miejscowościach pod względem ognia niebezpiecznych, ani też wstępować na takie miejsca ze światłem otwartem,

Sługa obowiązany jest donieść słuźbodawcy swemu o wszelkich przez się spostrzeżonych oszukaństwach, sprzeniewierzeniach bądźto przez inne służy, bądź przez osoby obce przeciw słuźbodawcy popełnionych, usiłowanych lub zamierzonych.

Za wyrządzoną szkodę odpowiada sługa słuźbodawcy według przepisów powszechnej ustawy cywilnej.

§. 16.

Sługa winien suknię, bieliznę i inne swe ruchomości mieć w domu słuźbodawcy i tylko za wyraźnem zezwoleniem słuźbodawcy może przechować je gdziekolwiek indziej.

Słuźbodawca ma prawo w każdym czasie przejrzeć w obecności służy i jeszcze jednego świadka skrzynie, kufry i wszelkie inne przechowki służy.

§. 17.

Zachowanie się słuźbodawcy wobec służy.

Słuźbodawca winien wedle możności ochraniać służę od znieważania przez osoby trzecie, i w ogóle wspierać go w razie potrzeby w granicach słuźszności, a czuwać nad obyczajnem i przyzwoitem zachowaniem się służy w domu i po za domem. Dla tego też równie, jak dla utrzymania spokoju i porządku w domu, niemniej dla wymuszenia posłuszeństwa, może słuźbodawca dawać słuździe upomnienia i nagany i karać służę w razie potrzeby w granicach ustaw obowiązujących.

Jeżeli skarcenia domowe przez słuźbodawcę pożądanego skutku nie odniosą; jeżeli uchybienia ponawiają się, lub jeżeli sługa dopuszcza się ciężkich przewinień, ukarze go władza powołana do wykonywania postanowień tej ustawy.

§. 18.

R o b o t a.

Robota słuździe przez słuźbodawcę wyznaczona winna być zastosowaną do sił służy.

§. 19.

Z a s ł u g a.

Słuźbodawca winien płacić słuździe umówiąną zasłużę w terminach umówią oznaczonych. W razie niezawarcia wyraźnej umowy rozstrzyga zwyczaj miejscowy o rodzaju, wysokości i terminach wypłaty zasłuży.

Dowolne dawanie słuździe podarunków lub poczesnego, ebociaźby przy zajściu pewnych okoliczności, lub z powodu wydarzeń szczególnych kilkakrotnie ponawiane, nie uzasadnia obowiązku czynienia także w przyszłości datków tego rodzaju.

Jeżeli czas płacenia zasłuży nie jest umówią oznaczony, ani nie ma w tej mierze powszechnie ustalonego zwyczaju miejscowego, uiszczoną być ma zasłuża w gotowiznie przy słuźbie rocznej kwartalnie z dołu, przy krótszej miesięcznie z dołu, zasłuża zaś w naturaliach, czyli ordynarya w takich samych terminach z góry.

Jeżeli nie wciągnięto odmiennych postanowień do książki służbowej, należy zastosowywać w razach wątpliwych postanowienia powyższe.

§. 20.

Wikt i odzież.

Wikt słudze należący się, winien być zdrowym i dostatecznym.

Umowa co do rodzaju i ilości ubioru i bielizny słudze dostarczać się mających winna być wciągnięta do książki służbowej. W razie niewciągnięcia umowy do książki służbowej rozstrzyga miejscowy zwyczaj o rodzaju i ilości odzieży i bielizny dostarczać się mających.

Odzież i bieliznę należy dawać słudze w gatunku odpowiednim stosunkom klasy sług, do której należy.

§. 21.

Choroba sługi.

Służbodawca winien starać się o pielęgnowanie i leczenie chorego sługi; może to jednak skutecznie nie tylko w domu własnym, lecz także w zakładzie publicznym, lub w innem miejscu stosownem, jeżeli ztąd niebezpieczeństwo dla chorego nie wynika.

Obowiązek służbodawcy pielęgnowania i leczenia chorego sługi gaśnie z upływem dnia trzydziestego choroby sługi, jeżeli sługa z powodu tej choroby ze służby wydalonym zostaje (§. 27. lit. 1). Jeżeli zaś dzień rozwiązania stosunku służbowego spowodowanego jakąkolwiek inną przyczyną przed dniem trzydziestym choroby przypadła, gaśnie obowiązek służbodawcy pielęgnowania i leczenia chorego sługi z dniem rozwiązania stosunku służbowego.

O dniu zgaśnięcia obowiązku tego winien jednak służbodawca uwiadomić Zwierzchność gminną względnie przełożonego obszaru dworskiego na trzy dni przed ustaniem obowiązku pielęgnowania i leczenia chorego. Zaniedbanie lub opóźnienie tego doniesienia, wywołuje dalsze trwanie obowiązku służbodawcy pielęgnowania i leczenia chorego sługi aż do upływu dnia trzeciego po uwiadomieniu o tem Zwierzchności gminnej względnie przełożonego obszaru dworskiego.

Od chwili zgaśnięcia powyższego obowiązku służbodawcy sługa nieposiadający majątku tak samo pielęgowanym i leczonym być ma, jak każdy inny ubogi chory. Sługa zaś mający majątek własny, winien odtąd sam starać się o swe pielęgnowanie i leczenie.

Jeżeli choroba sługi wynikła z udowodnionej winy służbodawcy, winien służbodawca starać się o pielęgnowanie i leczenie chorego sługi aż do zupełnego wyleczenia, i dać mu nadto stosowne wynagrodzenie.

Jeżeli zaś sługa popadł z własnej winy w chorobę, winien służbodawcy, zwrócić poniesione koszta pielęgnowania i leczenia.

Jeżeli choroba sługi nie wynikła ani z jego własnej winy, ani z winy służbodawcy, należy się służbodawcy zwrot wyłożonych kosztów pielęgnowania i leczenia w czwartej części od sługi przy gospodarstwie wiejskiem, od każdego innego sługi zaś w trzeciej części.

Jeżeli niezdolność sługi do pełnienia obowiązków służbowych spowodowana słabością sługi niewynikła z winy służbodawcy trwa dłużej jak dni ośm traci sługa prawo do poboru zasługi w gotowiznie za czas, przez który z powodu choroby nie był zdolnym do pełnienia obowiązków służbowych.

D z i e ł I I I.

Rozwiązanie stosunku służbowego.

§. 22.

Obopólna zgoda.

Stosunek służbowy może być dowolnie w każdej chwili rozwiązany, jeżeli obie strony na to się zgodzą.

§. 23.

Śmierć służbodawcy.

Śmierć służbodawcy rozwiązuje stosunek służbowy jeżeli spadkobiercy służbodawcy nie zechcą sługę nadal zatrzymać; w takim razie jednak winni spadkobiercy służbodawcy wypłacić słudze za usługę i dać wynagrodzenie za wikt, a to przy służbie rocznej za trzy miesiące, przy krótszej za miesiąc.

Gdyby jednak stosunek służbowy ustawać miał przed upływem powyższego czasu, należy się słudze za usługę i wynagrodzenie wiktu tylko do czasu, w którym służba ustać miała.

§. 24.

Zmiana posiadania.

Umowa służbowa gaśnie co do sług przy gospodarstwie wiejskim również w takim razie, jeżeli gospodarstwo w skutek sprzedaży, zamiany, wydzierżawienia, lub w jakikolwiek inny sposób w trzecie ręce przechodzi, a następca służbodawcy sługę zatrzymać nie chce, służbodawca winien jednak w tym wypadku dać słudze wynagrodzenie oznaczone w §. 23.

§. 25.

Służba wojskowa.

Powołanie sługi do stałej służby wojskowej rozwiązuje umowę służbową.

Powołanie sługi do ćwiczeń w rezerwie lub w obronie krajowej również jak powołanie go do służby li tylko egzekucyjnej lub asystencyjnej nie rozwiązuje natomiast stosunku służbowego. Sługa winien po ukończeniu ćwiczeń, względnie służby egzekucyjnej lub asystencyjnej powrócić do przerwanej służby, służbodawca ma prawo zatrzymać książkę służbową dla zapewnienia się, że sługa powróci do służby. Za czas przerwy nie należy się słudze za usługę.

§. 26.

Upływ czasu. Wypowiadanie dla zapobieżenia milczącemu odnowieniu umowy.

Jeżeli strony przy zawieraniu umowy służbowej wyraźnie postanowiły, że umowa milcząco odnawiana być nie może, gaśnie stosunek służbowy przez upływ czasu w ustawie (§. 11) względnie w umowie oznaczonego.

W braku takiego postanowienia gaśnie stosunek służbowy przez sam upływ czasu na który umowa służbowa pierwotnie zawartą lub milcząco przedłużoną została (§. 11), tylko wówczas, jeżeli bądź to służbodawca, bądź sługa, umowę wypowiedział, dla zapobieżenia milczącemu jej odnowieniu, a to co do sług przyjętych do gospodarstwa wiejskiego co najmniej na sześć tygodni, a co do innych sług zaś przynajmniej na dni czternaście, przed upływem czasu służby.

§. 27.

Oddalenie sługi.

Służbodawca może wydalić sługę natychmiast bez poprzedniego wypowiedzenia,

- a) jeżeli sługa do pełnienia przyjętej służby jest zupełnie niezdatnym;
- b) jeżeli dopuści się ciężkiego przekroczenia obowiązków służbowych, a mianowicie, jeżeli występuje z uporczywym nieposłuszeństwem lub zuchwałością przeciw rozkazom służbodawcy lub dozorey nad sługami ustanowionego;
- c) jeżeli obraża czynnie, wyrazami obelżywymi lub obmową ubliżającą służbodawcę, przynależnych jego lub dozorce nad sługami ustanowionego, jeżeli podjudza sługi przeciw służbodawcy, lub przeciw sługom innym, albo też w ogóle zakłóca złośliwie, lub usiłuje zakłócić złośliwie zgodę i spokój domowy;
- d) jeżeli dopuszcza się kradzieży, oszustwa lub sprzeniewierzenia, jeżeli do tego namawia, lub usiłuje namówić sługi inne, albo też nie donosi służbodawcy o dostrzeżonych oszukaństwach, sprzeniewierzeniach lub kradzieżach, bądź przez sługi inne, bądź przez osoby obce popełnianych;
- e) jeżeli sługa pomimo upomnień nieostrożnie się obchodzi z ogniem lub światłem, albo pali tytoń w miejscach pożarem grożących, jeżeli krzywdzi lub zaniedbuje bydło sobie powierzone, albo też wyrządza służbodawcy inną szkodę przez złość, swawolę lub ciężką opieszałość;
- f) jeżeli bez wiedzy służbodawcy pożyczka na rachunek jego towary lub pieniądze;
- g) jeżeli ulegnie dłuższemu jak ośmiodniowemu przyaresztowaniu;
- h) jeżeli oddaje się pijaństwu, grze, rozpuście, lub innego rodzaju nieobyczajności, albo namawia do tego lub usiłuje namówić dzieci lub krewnych służbodawcy;
- i) jeżeli bez pozwolenia służbodawcy nocuje po za domem, lub pozwala obcym nocować w domu służbodawcy, lub też w inny sposób rażąco zakłóca porządek domowy;
- k) jeżeli z własnej winy zapadnie w chorobę zakaźną lub sprawiającą obrzydzenie;
- l) jeżeli bez winy służbodawcy choruje dłużej jak przez dni trzydzieści;

Służbodawca winien atoli w każdym z powyższych wypadków uwiadomić o tem Zwierzchność gminną, przy służbie pełnionej na obszarze dworskim, przełożonego obszaru dworskiego, w mieście Lwowie zaś i Krakowie c. k. Dyrekcję policyi.

Wrazie oddalenia sługi z przyczyn w tym paragrafie wymienionych, należy się słudze wikt i zasługa jedynie do dnia istotnego wydalenia ze służby.

Służbodawca może nadto dochodzić przeciw słudze wynagrodzenia szkody (§. 50),

§. 28.

Opuszczenie służby.

Sługa ma prawo opuścić służbę przed upływem czasu i bez wypowiedzenia:

- a) jeżeli służby dalej pełnić nie może bez uszczerbku zdrowia; brzemienność służącej nie upoważnia atoli sama przez się do opuszczenia służby.
- b) jeżeli słuźbodawca przy karceniu słuźgi granice karności domowej przekracza ;
- c) jeżeli słuźbodawca słuźgę do czynów nieobyczajnych lub zakazanych uwodzi, lub uwieśić usiłuje, albo też nie ochrania go przeciw usiłowaniom takim domowników lub osób uczęszczających do domu słuźbodawcy ;
- d) jeżeli słuźbodawca przedsięwzięje podróż mającą trwać po nad czas trwania umówionej słuźby, albo też przenosi się na stałe zamieszkanie w miejsce więcej aniżeli o pięćdziesiąt kilometrów odległe od miejsca dotychczasowego pobytu, a słuźgę wbrew jego woli ze sobą wzięść zamierza ;
- e) jeżeli rodzice słuźgi nagle w chorobę zapadną i w tej chorobie go dla pielęgnowania potrzebują.

Słuźga winien o zajściu takiej okoliczności donieść Zwierzchności gminnej, przy słuźbie pełnionej na obszarze dworskim c. k. Starostwom, we Lwowie zaś i Krakowie c. k. Dyrekcji policyi, i udowodnić wiarogodnie doniesioną okoliczność, gdyby jej słuźbodawca zaprzeczał. Dopiero po otrzymaniu zezwolenia Zwierzchności gminnej, c. k. Starostwa, względnie c. k. Dyrekcji policyi może słuźga słuźbę opuśćić.

Tylko niebezpieczeństwo oczywiste groźące życiu słuźgi, lub też zagrażające innem dotkliwym, a powetować się nie dającym uszkodzeniem może usprawiedliwić doraźnie oddalenie się przed uzyskaniem zezwolenia.

W razie zajścia okoliczności pod b) lub pod c) przewidzianej, należy się słuźdze wypłata zasłuźgi i wynagrodzenie wikt u za czas, przez który słuźba trwać miała, lub przynajmniej za trzy miesiące, jeżeliby słuźba dłużej jak przez trzy miesiące trwać miała. W innych wypadkach należy się zasłuźga i wikt tylko do dnia rzeczywistego wystąpienia ze słuźby,

§. 29.

Wypowiedzenie przed upływem czasu słuźby.

Słuźga może wypowiedzieć słuźbę przed upływem umówionego czasu trwania onejże z terminem sześciotygodniowym przy rocznej, a czternastodniowym przy krótszej słuźbie :

- a) jeżeli słuźdze do objęcia własnego gospodarstwa lub rzemiosła, mianowicie zaś słuźącej do wyjścia za mąż wydarza się korzystna sposobność, która przez dotrzymanie czasu słuźby udaremnioną zostałaby ;
- b) jeżeli dochodzenie spadku lub inna sprawa ważna wymaga dłuższego pobytu słuźgi w innej miejscowości ;
- c) jeżeli słuźga rodzicom wobec zmiany zasłuźej w ich stosunkach po rozpoczęciu słuźby potrzebnym jest do prowadzenia gospodarstwa lub rzemiosła, albo do pielęgnowania ich, chociaż nie w nagłej chorobie (§. 29) lit. e), a odwołania słuźgi ze słuźby nie można odroczyć aż do upłynięcia umówionego czasu trwania słuźby,

Słuźga winien o zajściu takiej okoliczności donieść Zwierzchn. gmin. przy słuźbie pełnionej na obszarze dworskim c. k. Starostwu, we Lwowie zaś i Krakowie c. k. Dyr. policyi i udowodnić wiarogodnie tę okoliczność w razie zaprzeczenia przez słuźbodawcę. Dopiero przez otrzymanie przyzwolenia staje się takie wypowiedzenie

skutecznem. Sługa może atoli w razie nagłym żądać uwolnienia od służby przy zachowaniu powyższego przepisu o doniesieniu Zwierzchności gminnej, c. k. Starostwu, względnie c. k. Dyrekcji policyi, przed upływem sześciotygodniowego względnie 14-dniowego terminu wypowiedzenia, jeżeli służbodawcy na swe miejsce innego zdolnego sługę przedstawi, ugodziwszy się z nim o wikt i za sługę za pozostający jeszcze czas służby bez szkody dla służbodawcy.

§. 30.

Obowiązki sługi przy opuszczaniu służby.

Sługa winien przy odchodzeniu ze służby oddać służbodawcy w porządku wszystko to, co mu pod dozór, do wykonania lub przechowania oddane i powierzone było.

Jeżeli jaki z przedmiotów takich zginął lub stał się z winy sługi do użytku niezdatnym, może służbodawca żądać wynagrodzenia szkody ztąd powstałej i z tego tytułu zatrzymać słudze z zasług odpowiednią kwotę, pokąd strony o wysokość tego wynagrodzenia się nie porozumieją, lub w razie nie dojścia do skutku takiego porozumienia władza postanowieniami §§. 49 i 50. powołana sporu o to wynagrodzenie nie rozstrzygnie. Nadto może służbodawca wymagać, ażeby mu sługa przy odchodzeniu ze służby okazał wszystkie przedmioty, które ze sobą zabiera.

§. 31.

Prawo sługi do odzieży przez służbodawcę dostarczanej.

Sługa staje się przez odbycie całorocznej służby właścicielem codziennej odzieży i bielizny przez służbodawcę dostarczanej. Odzież i bielizna do stroju przeznaczona zostaje zaś nawet po odbyciu całorocznej służby własnością służbodawcy. Odmienne umowa winna być dla ważności wciągniętą do książki służbowej.

§. 32.

Skutki rozmyślnego zaniedbywania służby.

Sługa, który dla tego źle, leniwo lub niechętnie pełni służbę, albo nieodpowiednio się zachowuje, by przez to zmusić służbodawcę do dania mu odmówionego wcześniejszego uwolnienia od służby, ulegnie surowej karze i będzie przynaglonym do należytego wypełniania obowiązków służby.

§. 33.

Skutki oddalenia sługi bez prawnego powodu.

Służbodawca, który przed upływem czasu trwania służby sługę oddala nie mając do tego powodów w §. 27. wymienionych, nie może być zniewolonym do przyjęcia napowrót wydalonego sługi, jednak jest obowiązany wypłacić mu za usługę i wartość wikt za czas niedosłużony, jednakże nie wyższe jak za trzy miesiące, choćby stosunek służbowy na dłuższy czas obowiązywał. Mimo to ma prawo odprawiony sługa poszukiwać na służbodawcy wynagrodzenia wszelkich dalszych szkód wykazać się mogących (§. 50).

§. 34.

Skutki bezprawnego opuszczenia służby.

Jeżeli sługa opuści służbę przed upływem czasu trwania służby z pominięciem drogi wskazanej §§. 28. i 29., należy uwiadomić o tem zwierzeh-

ność gminną, gdy idzie o służbę w gminie, c. k. Starostwo, co do służby na obszarach dworskich, we Lwowie zaś i Krakowie c. k. Dyrekcję policyi. Te władze wdrożą postępowanie i na żądanie służbodawcy przynaglą zbiegłego sługę środkami przymusowemi po wróceniu do służby. Jeżeliby zbiegły sługa znajdował się do za granicami okręgu urzędowego władz kompetentnych, na ich odniesienie się ma być dostawiony przez c. k. Starostwo, w którego okręgu przebywa.

Służbodawca może jednak przyjąć innego sługę w miejsce zbiegłego.

W każdym razie zbiegły sługa ulega surowej karze i winien wynagrodzić służbodawcy w całej pełni szkodę wyrządzoną przez nieprawne opuszczenie służby (§. 50).

§. 35.

Przyjęcie zbiegłego sługi.

Przyjmujący sługę, o którym wie lub przypuszczać może, że zbiegł ze służby, równie jak dający mu schronienie lub pozwalający pobytu, ulega stósownej karze, a nadto staje się służbodawcy, od którego sługa zbiegł, niepodzielnie ze zbiegłym sługą odpowiedzialnym (§. 50) tak za szkodę powstałą z nieprawego wydalenia się zbiegłego sługi jako też za koszta narosłe przez przyjęcie nowego.

Kto przyjmuje sługę bez książki służbowej i bez potwierdzenia urzędowego, że sługa pomimo braku książki służbowej do służby przyjętym być może (§. 38), uważanym będzie za świadomego o zbiegnięciu, gdy okaże się, że sługa istotnie zbiegł ze służby.

D z i a ł I V.

Dokumenty służbowe.

§. 36.

Książka służbowa. — Jej wydanie.

Każdy sługa winien opatrzyć się w książkę służbową. Książkę służbową wydaje Zwierzchność gminy, w której sługa jest przynależnym, przynależnym zaś do gmin miast Lwowa i Krakowa miejscowa c. k. Dyrekcya policyi, za złożeniem stempla przepisanego i kosztów druku według formularza pod.

Jeżeli sługa przebywa w gminie, w której nie jest przynależnym, lub na obszarze dworskim nietworzącym jednej gminy katastralnej z gminą przynależności, odniesie się co do sług przebywających na obszarze gminy Zwierzchność gminna gminy pobytu, co do sług przebywających na obszarze dworskim, przełożony obszar dworskiego, co do sług wreszcie przebywających we Lwowie i w Krakowie c. k. Dyrekcya policyi, na prośbę interesowanego sługi do Zwierzchności gminnej gminy przynależności, względnie co do sług do Lwowa i do Krakowa przynależnych do właściwej c. k. Dyrekcji policyi, a otrzymawszy od niej upoważnienie, Zwierzchność gminna względnie c. k. Dyrekcya policyi wyda słudze książkę służbową, uwidoczniając w niej okoliczność tę z wymienieniem daty i liczby otrzymanego upoważnienia, przełożony obszar dworskiego zaś uda się do Zwierzchności gminnej tej gminy, z którą obszar dworski wspólną gminę katastralną tworzy, o wydanie słudze książki służbowej z zastosowaniem się do powyższego przepisu.

Sługom pochodzącym z krajów, w których niewydają książek służbowych, równie jak sługom, których przynależność jest wątpliwą, wyda zwierzchność gminna gminy pobytu, względnie c. k. Dyrekeya policyi, a w razie przebywania na obszarze dworskim, Zwierzchność gminna gminy, z którą ten obszar dworski wspólną gminę katastralną tworzy, książkę służbową na podstawie odnośnych dokumentów, i uwidocznili tę okoliczność w książce służbowej.

Władza wydająca książki służbowe winna mieć dokładny wykaz wydanych książek służbowych.

Pasporta, certyfikaty przynależności, książki służby wojskowej i tym podobne dokumenta, nie mogą zastąpić książki służbowej.

Osobne przepisy stanowią, o ile książki służbowe służyć mogą jako legitymacye do podróży.

§. 37.

Przechowywanie książki służbowej.

Służbodawca winien wziąć książkę służbową w swe przechowanie przy przyjęciu sługi, a najpóźniej przy istotnem wstąpieniu sługi do służby.

§. 38

Certyfikat służbowy.

Jeżeli sługa szukający służby nie jest opatrzonym w książkę służbową, bądź to dlatego, że:

- a) pomimo wniesionej prośby o jej wydanie nie otrzymał jej jeszcze, bądź też dlatego, że
- b) wydaną książkę zgubił, bądź wreszcie dlatego, że
- c) poprzedni służbodawca bezprawnie mu ją przetrzymał;

wyda słuźde w gminie przebywającemu Zwierzchność gminna, słuźde na obszarze dworskim przebywającemu c. k. Starostwo, słuźde wreszcie we Lwowie lub w Krakowie przebywającemu c. k. Dyrekeya policyi, po sprawdzeniu okoliczności przytoczonych poświadczenie, że pomimo braku książki służbowej do służby przyjętym być może.

Sługa, który bez książki do służby wstępuje, odda służbodawcy ten certyfikat; służbodawca zaś przechowa go do chwili, gdy będzie mógł być wymienionym za książkę służbową.

§. 39.

Przyjęcie sługi bez książki.

Służbodawca, który przyjmuje słuę niemającego ani książki służbowej, ani certyfikatu, ulega karze.

§. 40.

Zgłoszenie przyjętego sługi.

Służbodawca winien wypełnić odpowiednie rubryki w książce służbowej i najdalej do dni ośmiu po wstąpieniu sługi do służby uwiadomić o tem Zwierzchność gminną, przełożonego obszaru dworskiego, względnie c. k. Dyrekeyę policyi i okazać przytem książkę służbową lub certyfikat.

Tę okoliczność stwierdza Zwierzchność gminna, przełożony obszarn dworskiego, względnie c. k. Dyrekeya policyi w książce służbowej lub na certyfikacie.

§. 41.

Świadcstwo służbowe.

Przy wystąpieniu sługi ze służby, wypełni służbodawca rubryki książki służbowej, zawierające świadectwo sługi, albo też uda się ze sługą do Zwierzchności gminnej, do przełożonego obszaru dworskiego, względnie do c. k. Dyrekcji policyi, i da ustępującemu słudze ustne świadectwo, które Zwierzchność gminna, przełożony obszar dworskiego, względnie c. k. Dyrekcya policyi wciągnie we właściwe rubryki książki służbowej, poczem książkę słudze wydać należy.

Tylko korzystne świadectwo wpisuje się. Rubryki, któreby ujemnie wypełnić należało, wypełnia się kreskami.

Jeżeli służbodawca przy wystąpieniu sługi ze służby sam powypelniał rubryki książki służbowej; winien sługa otrzymawszy książkę służbową najdalej do trzech dni po wystąpieniu ze służby, zgłosić się do Zwierzchności gminnej, przełożonego obszaru dworskiego, względnie c. k. Dyrekcji policyi. W książce służbowej należy potwierdzić, że sługa obowiązкови temu zadość uczynił.

Gdyby świadectwo niekorzystne opierało się na obwinieniu a sługa żądał dochodzenia i wykazał bezzasadność podejrzenia; uwidoczni tę okoliczność Zwierzchność gminna, c. k. Starostwo, względnie c. k. Dyrekcya policyi w rubryce: „uwaga“ książki służbowej.

Służbodawca wydający słudze świadectwo niezgodne z prawdą, odpowiada za wszelką szkodę z tego powodu wynikłą i ulega nadto stósownej karze.

§. 42.

Książka służbowa dokumentem publicznym. — Warunki ważności wpisu umowy do książki.

Książka służbowa jest dokumentem publicznym, kto ją podrabia, cudzej książki używa, lub swoją daje komu innemu, ulegnie zastosowaniu właściwych postanowień karnych.

Warunki umowy służbowej wpisane do książki służbowej wymagają do ważności swej własnoręcznego podpisu, zarówno służbodawcy jak sługi.

Wpis warunków umowy co do osób nieumiejących pisać, winien być przez Zwierzchność gminną, przy służbie na obszarze dworskim przez c. k. Starostwo, we Lwowie i w Krakowie, zaś przez c. k. Dyrekcję policyi uskuteczniouym, lub przynajmniej sprawdzonym i zatwierdzonym.

§. 43.

Wydanie duplikatu książki służbowej.

O zginięciu książki służbowej należy donieść Zwierzchności gminnej, względnie c. k. Starostwu pobytu, we Lwowie i w Krakowie zaś c. k. Dyrekcji policyi. — Władza sprawdzi doniesienie i wyda nową książkę służbową, lub uda się do władzy, która zgubioną wydała była, o wydanie nowej, jeżeli z dochodzenia okaże się, że dawniejsza książka służbowa istotnie zginęła. W nowej książce służbowej jednak wyraźnie uwidocznić należy, że jest duplikatem.

§. 44.

Pozostawienie książki służbowej u służbodawcy.

Jeżeli sługa książkę służbową u służbodawcy zostawi, a miejsce pobytu sługi nie jest wiadome, należy oddać książkę służbową Zwierzchności gminnej, przy służbie pełnionej na obszarze dworskim c. k. Starostwn, we Lwowie i w Krakowie c. k. Dyrekeyi policyi. Władza ta przeszle książkę służbową tej władzy, która ją wydała. Jeżeli miejsce pobytu sługi, który ze służby ustąpił, jest wiadome, należy mu doręczyć książkę służbową za pośrednictwem właściwej Zwierzchności gminnej, przelozonego obszaru dworskiego, względnie c. k. Dyrekeyi policyi.

D z i a ł V.**Wykonanie przepisów tej ustawy.**

§. 45.

Zwierzchność gminna.

Do wykonywania przepisów tej ustawy w obrębie gminy powołaną jest Zwierzchność gminna. Postanowienie §. 47. określa w tej mierze wyjątek co do miast stołecznych Lwowa i Krakowa, tudzież gmin położonych w ich okręgu policyjnym.

§. 46.

Starostwo. — Przelozony obszaru dworskiego.

Na obszarach dworskich wykonują przepisy tej ustawy c. k. Starostwo i przelozony obszaru dworskiego.

§. 47.

Dyrekeya policyi.

W miastach stołecznych Lwowie i Krakowie wraz z okręgiem policyjnym każdego z tych miast wykonuje c. k. Dyrekeya policyi niniejsze przepisy i sprawuje wszystkie czynności przekazane Zwierzchności gminnej, pokąd ich sprawowanie na żądanie c. k. Rządu lub Reprezentacyj tych miast nie przejdzie we własny zakres działania gminy.

§. 48.

Policyjny zakres działania.

Zwierzchności gminne, przelozeni obszarów dworskich i c. k. Dyrekeya policyi są powołane do pełnienia czynności policyjnych, w tej ustawie wymienionych. Ich zadaniem jest czuwać nad karnością i obyczajnością sług, tudzież nad zachowywaniem przez nich przepisanego porządku; przedewszystkiem zaś winny nadzorować sługi niemające służby.

Do sługi bez służby, nie należącego do gminy, jeżeli nie korzysta z wydarzającej się sposobności wstąpienia do służby lub zajęcia się innem godziwym zatrudnieniem, jeżeli wiedzie życie gorszące lub nieobyczajne, jeżeli nie ma widoku dostania się wkrótce do służby, lub otrzymania innego stósownego zatrudnienia, zastosowywane będą postanowienia ustaw.

§. 49.

Rozstrzyganie sporów.

Spory między słuźbodawcami z jednej a słuźgami z drugiej strony, powstające z umowy słuźbowej, lub w ogóle ze stósunku słuźbowego, a wytoczone:

- a) po zawarciu umowy jednak przed rozpoczęciem istotnego stósunku słuźbowego;
- b) w ciągu trwania stósunku słuźbowego, lub
- c) przed upływem dnia trzydziestego od dnia ustania stósunku słuźbowego, przeprowadza w drodze jak najkrótszej z wyłączeniem dowodu z przysięgi stron, tudzież bez zaprzysięgania świadków i znawców i rozstrzyga Zwierzchność gminna, względnie c. k. Dyrekeya polieyi, a co do słuźby na obszarach dworskich c. k. Starostwo.

Jeżeli rozchodzi się o spór wynikły z umowy słuźbowej, która jeszcze w życie nie weszła, ta władza powołaną jest do przeprowadzenia rozprawy i wydania orzeczenia, w której okręgu obżałowany przebywa; zresztą zaś władza, w której okręgu istnieje lub istnił stósunek słuźbowy, z którego spór się wywiązał.

Spory słuźbowe wytoczone po upływie dnia trzydziestego od dnia rozwiązania stósunku słuźbowego rozstrzygają sądy.

§. 50.

Pretensye o wynagrodzenie szkody.

Jeżeli co do wysokości wynagrodzenia szkody poszkodowany z obżałowanym nie pogodzi się; władza powołana do rozstrzygnięcia sporu oznaczy w orzeczeniu także wysokość wynagrodzenia.

Jeżeli poszkodowany żąda wynagrodzenia przenoszącego piętnaście zł. w. a., wtedy w orzeczeniu władzy administracyjnej można mu przyznać tylko wynagrodzenie do piętnastu zł. w. a. a co do reszty wynagrodzenia należy go odesłać do drogi sądowej.

§. 51.

Wykonywanie orzeczeń.

Władza, która orzeczenie wydała, ma w razie przebywania strony zasądzonej po za jej okręgiem urzędowym, udać się o wykonanie prawomocnego orzeczenia do władzy, w której okręgu zasądzony przebywa.

Władza zawezwana winna wykonać otrzymane wezwanie.

Jeżeli jednak rozchodzi się o przystawienie słuźgi do rozpoczęcia słuźby, lub też dostawienie zbiegłego słuźgi, Zwierzchność gminna jedynie tylko swe własne orzeczenia wykonywać może.

We wszystkich innych wypadkach udawać się należy do właściwego c. k. Starostwa, względnie do c. k. Dyrekeyi polieyi o przymusowe przystawienie słuźgi.

Przystawienie słuźgi skutecznionem być może tylko na koszt słuźbodawcy, żądającego przystawienia. Jeżeli jednak orzeczenie, na którego podstawie, słuźga przystawionym został, stanie się prawomocnem, ma słuźbodawca prawo, żądać od słuźgi zwrotu wszelkich wydatków z tego powodu poniesionych.

§. 52.

Władza karna.

Władzę karną na podstawie postanowień tej ustawy wykonuje Zwierzchność gminna w składzie przepisany w §. 60. ust. gm., c. k. Starostwo, względnie c. k. Dyrekcya policyi.

§. 53.

K a r y.

Za przekroczenie przepisów tej ustawy nakładane będą kary pieniężne lub areszt. Kary pieniężne nakładane na sługi nie mogą przekraczać kwoty 5 zł. w. a. jednorazowo, na inne osoby zaś 25. zł. w. a. Kara aresztu nie może przekraczać dni czterestu. Można ją jednak postem zaostrzać przy zachowaniu postanowień ustawy karnej.

Grzywny należy w razie niemożności ściągnięcia przemienić na areszt, licząc za pięć złr. w. a. grzywny po dwadzieścia cztery godzin aresztu, przy czem atoli trwanie aresztu nie może być krótszem, jak godzin sześć.

Grzywny tak w gminie jak na obszarze dworskim nakładane wpływają do funduszu miejscowych ubogich, a to przy grzywnach nakładanych na obszarze dworskim do funduszu miejscowych ubogich tej gminy, z którą obszar dworski tworzy wspólną gminę katastralną.

§. 54.

Tok instancyi.

Co do rekursów i zażaleń wnoszonych przeciw orzeczeniom i rozporządzeniom wydanym na podstawie tej ustawy, obowiązują postanowienia ogólne.

§. 55.

Natychmiastowa wykonalność orzeczeń.

Wniesienie rekursu przeciw orzeczeniu, że sługa ma w służbie nadal pozostać, albo też, że stosunek służbowy rozwiązany zostaje, i słudze wolno służbę opuścić, nie wstrzymuje natychmiastowego wykonania wydanego orzeczenia.

Orzeczenie zaś, że sługa ma do służby wstąpić, lub że sługa zbiegły do służby przystawionym być winien, tylko w takim wypadku bez względu na wniesiony rekurs natychmiast wykonać należy, jeżeli słuźbodawca na zabezpieczenie wynagrodzenia możliwej szkody słudze, z wykonania orzeczenia wypłynąć mogącej, gdyby to orzeczenie w dalszym toku instancyi prawomocnie uchylone zostało, złoży w gotowiznie kwotę równającą się dwumiesięcznej zasłudze, która atoli w żadnym wypadku kwoty piętuastu złr. w. a. przewyższać nie powinna, chociażby dwumiesięczna zasługa w gotowiznie wynosiła kwotę wyższą.

§. 56.

Nadzór nad wykonywaniem postanowień tej ustawy.

Co do nadzoru nad Zwierzchnościami gminnymi i nad przełożonymi obszarów dworskich pod względem wykonywania postanowień tej ustawy poruczonych im do wykonywania, obowiązują przepisy ogólne.

T R E Ś Ć

postanowień zawartych w ustawie o stósunkách sług.

Dział I.

Powstanie stósunku słuźbowego.

- §. 1. Zawarcie umowy.
- §. 2. Zadatek.
- §. 3. Warunki umowy.
- §. 4. Zastępcza słuźbodawcy.
- §. 5. Równoczesne przyjęcie kilka słuźb.
- §. 6. Odmawianie słuźgi.
- §. 7. Stręczenie sług.
- §. 8. Rozpoczęcie słuźby.
- §. 9. Nieprzyjęcie słuźgi.
- §. 10. Niestawienie się do słuźby.

Dział II.

Prawa i obowiązki w czasie słuźby.

- §. 11. Czas trwania słuźby. Milczące odnawianie.
- §§. 12—16. Obowiązki słuźgi.
- §. 17. Zachowanie się słuźbodawcy w obec słuźgi.
- §. 18. Robota.
- §. 19. Zasluga.
- §. 20. Wikt i odzież.
- §. 21. Choroba słuźgi.

Dział III.

Rozwiązanie stósunku słuźbowego.

- §. 22. Obopólna zgoda.
- §. 23. Śmierć słuźbodawcy.
- §. 24. Zmiana posiadania.
- §. 25. Słuźba wojskowa.
- §. 26. Upływ czasu. Wypowiedzenie dla zapobiegnięcia milczącemu odnawieniu umowy.
- §. 27. Oddalenie słuźgi.
- §. 28. Opuszczenie słuźby.
- §. 29. Wypowiedzenie przed upływem czasu słuźby.
- §. 30. Obowiązki słuźgi przy opuszczaniu słuźby.
- §. 31. Prawo słuźgi do odzieży przez słuźbodawcę dostarczanej.
- §. 32. Skutki rozmyślnego zaniedbywania słuźby.
- §. 33. Skutki oddalenia słuźgi bez prawnego powodu.
- §. 34. Skutki bezprawnego opuszczenia słuźby.
- §. 35. Przyjęcie zbiegłego słuźgi.

Dział IV.

Dokumenta słuźbowe.

- §. 36. Książka słuźbowa. Jej wydanie.
- §. 37. Przechowywanie książki słuźbowej.

- §. 38. Certyfikat służbowy.
- §. 39. Przyjęcie sługi bez książki.
- §. 40. Zgłoszenie przyjętego sługi.
- §. 41. Świadcstwo służbowe.
- §. 42. Książka służbowa dokumentem publicznym. Warunki ważności wpisu umowy do książki.
- §. 43. Wydanie duplikatu książki służbowej.
- §. 44. Pozostawienie książki służbowej u służbodawcy.

Dział V.

Wykonanie przepisów ustawy.

- §. 45. Zwierzchność gminna.
 - §. 46. Starostwo. Przełożony obszaru dworskiego.
 - §. 47. Dyrekcya policyi.
 - §. 48. Policyjny zakres działania.
 - §. 49. Rozstrzyganie sporów.
 - §. 50. Pretensye o wynagrodzenie szkody.
 - §. 51. Wykonywanie orzeczeń.
 - §. 52. Władza karna.
 - §. 53. Kary.
 - §. 54. Tok instancyi.
 - §. 55. Natychmiastowa wykonalność orzeczeń.
 - §. 56. Nadzór nad wykonywaniem postanowień tej ustawy.
-

(Nad str 1)

Książka służbowa.

wydana po myśli przepisów o stosunkach sług ustanowionych ustawą
z dnia Dz. u. kr. Nr.
dla

na podstawie

na dniu L przez

(pieczęć)

(podpis)

((str. 2. próżna)

(str. 3)

Książka służbowa

zawierająca stronnic opatrzonych liczbami po sobie następującemi

od do

dla

rodem z

gmina

powiat

kraj

przynależn do gminy

powiat

kraj

(własnoręczny podpis posiadacza książki lub stwierdzenie, że pisać nie
umie)

(str. 4)

Opisanie osoby :

rok urodzenia

religia i wyznanie

wzrost

twarz

oczy

brwi

nos

włosy

zęby

broda

szczególne znamiona

U w a g a. Na str. 5 i następnych należy zamieścić „Ustawę o sto-
sunkach sług“ w dosłownem brzmieniu.

Imię i nazwisko i mie- szkanie służbodawcy	
rodzaj służby	
zadatek dany	
umówione wynagro- dzenie	
umówiony czas trwa- nia służby	
umówione wypowie- dzenie	
dzień rozpoczęcia służby.	

Dzień wystąpienia ze służby	
wierność	
uległość	
uzdolnienie	
pilność	
obyczajność	
Uwaga.	

(tak zadrukować dalszy 34 str. a pozostawić ostatnią próżną).

U c h w a ł y:

1. Sejm wzywa c. k. Rząd, aby wysokość funduszów powstałych w poszczególnych powiatach z kar pieniężnych, które przy dotychczasowem wykonywaniu obowiązujących przepisów o stosunkach sług na obszarach dworskich wymierzone były przez c. k. Starostwa, Wydziałowi krajowemu oznajmił;
2. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, ażeby Sejmowi przedłożył wniosek co do przeznaczenia powyższych funduszów.